

Висновки та пропозиції. Проаналізувавши вищевикладене, можна зробити висновок про те, що досвід США та інших країн свідчить, що необхідно розвивати сучасні форми і види централізованого планування. Нам потрібно ввести такі процедури узгодження інтересів, які б дотримувалися учасниками планування суспільного відтворення в Україні. Під ці процедури потрібно відродити планові органи. А також в період виходу з кризи і відновлення економіки необхідно посилювати пряму участь держави в цільових програмах та галузевих корпоративних планах. На наш погляд, потрібно враховувати досвід програмно-цільового планування інших країн, але в той же час потрібно впроваджувати свій, при цьому використовувати специфіку своєї країни.

Список використаних джерел:

1. Кульчицький М.І. Формування та виконання бюджету за програмно-цільовим плануванням / М.І. Кульчицький, З.В. Перун // Фінанси України. – 2005. – №2. – с.78-83.
2. Максимова Л.П., Костіна Н.М. Соціальний бюджет як чинник економічного зростання України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.intkoft.org.ua.
3. Матеріали з програмно-цільового планування (в рамках реалізації проекту „Впровадження механізму прийняття ефективних бюджетних рішень») – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.urban.mk.ua.
4. Федосов. В.М. Сутність і проблематика бюджетотворення: Українські реалії / В.М. Федосов, Т.С. Бабич // Фінанси України. – 2008. – № 1. – С. 3-23.
5. Чугунов І.Я. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету/ І.Я. Чугунов, І.В. Запаріна // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 3-14.
6. Юрійчук С.М. Програмно-цільове планування у системі виконання місцевих бюджетів / С.М. Юрійчук // Економіка та держава. – 2010. – №9. – С. 72-73.

Ключові слова: регіон, планування, централізоване планування, програмно-цільове планування, економічне планування.

Ключевые слова: регион, планирование, централизованное планирование, программно-целевое планирование, экономическое планирование.

Keywords: Region, planning, central planning, program planning, economic planning.

УДК 147.477

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ І СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Бухаріна Л.М., к.н.держ.упр., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій і логістики, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

Бухаріна Л.М. Теоретичні підходи до формування цілей і стратегії соціально-економічного розвитку регіону.

В роботі досліджено різні підходи до формування цілей та стратегій соціально-економічного розвитку регіону. Нова роль регіону виявляється в тому, що він стає суб'єктом стратегічного управління та стратегічних цілей розвитку. Дослідження сучасних проблем формування стратегічних цілей складних систем показує, що розглядаються, в основному, цілі макрорівня, та недостатньо уваги приділяється аналізу цілей економічних підсистем (регіонів). Розглянуто підходи до визначення понять регіон та регіональний розвиток. Виділено три групи чинників, які впливають на вибір місця базування бізнес-одиниць: транспортні і деякі інші витрати, зміна яких залежить від віддаленості від даної точки відліку; витрати, пов'язані з оплатою праці, електроенергії, водопостачання, виплатою податків, внесків на соціальне страхування, позикових відсотків, з кліматичними характеристиками тощо; економія на агломерації або деагломерації, яка не залежить від розміщення промислових об'єктів. Регіон необхідно досліджувати як суб'єкт економічного розвитку в цільовому і функціональному аспектах за наступними основними напрямками: як державно-територіальне утворення, як систему, як організацію, як суб'єкт стратегічного управління.

Бухарина Л.М. Теоретические подходы к формированию целей и стратегии социально-экономического развития региона.

В работе исследованы разные подходы к формированию целей и стратегий социально-экономического развития региона. Новая роль региона в том, что он становится субъектом стратегического управления стратегических целей развития. Исследование современных проблем формирования стратегических целей сложных систем показывает, что рассматриваются, в основном, цели макроуровня, и недостаточно внимание уделяется анализу целей экономических подсистем (регионов). Рассмотрены подходы к определению понятий регион и региональное развитие. Выделены три группы факторов, которые влияют на выбор места базирования

бизнес - единиц, : транспортные и некоторые другие расходы, изменение которых зависит от удаленности от данной точки отсчета; расходы, связанные с оплатой труда, электроэнергии, водоснабжения, выплатой налогов, взносов на социальное страхование, ссудных процентов, с климатическими характеристиками и тому подобное; экономия на агломерации или деагломерации, которая не зависит от размещения промышленных объектов. Регион необходимо исследовать как субъект экономического развития в целевом и функциональном аспектах за следующими основными направлениями: как государственно-территориальное образование, как систему, как организацию, как субъект стратегического управления.

Bukharina L. Theoretical approaches to the formation of goals and strategies for socio-economic development of the region.

In work different approaches to formation of the purposes and strategy of social and economic development of the region are investigated. A new role of region is in that he becomes the subject of strategic management of strategic aims of development. Research of modern problems of formation of strategic objectives of difficult systems shows that are considered, generally the macrolevel purposes, and not enough attention is paid to the analysis of the purposes of economic subsystems (regions). Approaches to definition of concepts the region and regional development are considered. Three groups of factors which influence a choice of a place of basing business - units are allocated: transportation and some other costs. Change of these factors depends on remoteness from this reference point; the expenses connected with compensation, the electric power, water supply, payment of taxes, contributions to social insurance, loan percent, with climatic characteristics and so forth; economy on agglomeration or a deagglomeration which doesn't depend on placement of industrial facilities. The region needs to be investigated as the subject of economic development in target and functional aspects behind the following main directions: as state and territorial education, as system, as organization, as subject of strategic management.

Постановка проблеми. Регіональна економіка, з одного боку, є підсистемою національного господарства, тісно пов'язаного з іншими складовими, з іншого – на території регіону розвивається система зв'язків і залежностей між господарюючими суб'єктами та організаціями. В даний час в Україні відбувається реформування системи регіонального управління, яка часто не враховує фінансові, господарські, управлінські та соціальні міжрегіональні відмінності. Найважливіший і головний об'єкт системи регіонального управління – економічні інтереси і відносини, які проявляються в самих регіонах. Сучасні економічні процеси, які відбуваються, визначають неможливість стихійного розвитку і тим більше саморозвитку території (регіону) внаслідок наявності багатьох конфліктних інтересів. Відображення цих інтересів в стратегічних цілях регіонального розвитку може слугувати основою стійкого, збалансованого, соціально-спрямованого розвитку регіону.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти формування цілей та стратегії на регіональному рівні розглядалися в роботах В. Безуглого, В. Дармограя, С. Козинця, У. Айзарда, Р. Акоффа і Ф. Емері, А.Г. Гранберга, Г.В. Гутмана, А.А. Міроєдова, С.В. Федіна, В.Г. Ігнатова і В.І. Бутова, В.В. Івченко, Е.Е. Кібалова і А.А. Кіпа, Т. Качали, В.Н. Лексіна і А.Н. Швецова, П.А. Мінакіра, О. Черевка, О. Пчелінцева, В. Куценко та інших.

Виділення невирішеної проблеми. Не дивлячись на велику кількість публікацій з регіональної економіки, лише в деяких з них розглядаються теоретичні основи зростання і розвитку регіону, окремі аспекти формування стратегічних цілей. Це пояснюється тим, що саме територіальний розвиток, що пов'язаний з проблемами інфраструктури, зайнятості, екології та іншими, завжди був класичною областю пробуксовування ринкового механізму (market failures), що відштовхувало від їх дослідження прибічників неокласичної теорії. Тому дослідження даного питання є дуже вчасним в даний проміжок часу. **Цілі статті.** Метою статті є дослідження теоретичних підходів до формування цілей та стратегій регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Як відзначають зарубіжні і вітчизняні учені [1, 4], суспільна підтримка стає важливим чинником регіонального розвитку. Інституційним підґрунтям цього чинника є стратегічні цілі розвитку регіону. Керований розвиток регіону невіддільний від стратегічних цілей. Еволюція розуміння економічного розвитку в теорії відбувалася в двох основних аспектах, пов'язаних, по-перше, з появою нових рис та якостей економічного зростання, по-друге, з посиленням значущості і нової ролі регіону усередині держави унаслідок виконання ним соціально-економічної функції, а також в глобальній економіці як місця базування транснаціональних компаній (ТНК) або їх бізнес-одиниць. Нова роль регіону виявляється в тому, що він стає суб'єктом стратегічного цілепокладання і розвитку. Дослідження регіонального аспекту економічного розвитку слід почати з визначення загальних понять «регіону» і «економічного розвитку» в контексті розгляду об'єкту, а потім і предмету дослідження – процесу формування стратегічних цілей регіонального розвитку.

Регіон – багаторівневе поняття. Воно охоплює: по-перше, такі об'єднані та різномірні структури, як ЄС, АСЕАН, НАФТА, АТР (Азіатсько-Тихоокеанський регіон) та інші; по-друге, різні міжрегіональні відносини; по-третє, внутрішню структуру кожної окремої територіально-адміністративної одиниці, в тому числі й державу загалом і окремі територіальні мікроструктури усередині неї [3, С. 175].

Субдержавні інституції, які виконують державні та інші функції, називають по-різному: територія, регіон. У нашій країні вони називаються, переважно регіонами (областями), в Західній Європі – територіями. У якості основного типу регіону є адміністративно-територіальна одиниця (область), розвиток якої і є об'єктом дослідження.

Термін «економічний розвиток» ґрунтується на загальному понятті «розвитку». Розвиток розуміється як процес переходу з одного стану в інший, досконаліший, перехід від старого якісного стану до нового якісного стану, від простого до складного, від нижчого до вищого. Розвиток пов'язаний зі спрямованістю на нову якість, рівень, стан, тобто безпосереднім чином визначається стратегічними цілями.

Суспільний розвиток пов'язують, перш за все, із змінами в економіці, тобто з економічним розвитком.

Економічний розвиток – багатопланове поняття, сутність та змістовне наповнення якого з часом змінюється. У сучасному розумінні економічний розвиток відображає не лише стан і темпи зростання економіки, але і соціальні характеристики: якість життя, забезпечення свободи людей, тобто по суті є соціально-економічним поняттям. Тому кажучи про економічний розвиток регіону матимемо на увазі його соціально-економічний розвиток. За своєю сутністю розвиток є комплексом змін, за допомогою яких соціально-економічна система, яка орієнтована на задоволення основних потреб і запитів окремих людей і груп населення, рухається від незадовільного стану до нових сприятливіших матеріальних і духовних умов життя.

Концептуальну основу поняття «розвиток» складають три складові, які можна розглядати як цільові установки для державного управління, як стратегічні цілі. Перша мета пов'язана з підвищенням доходів на душу населення, забезпеченістю робочими місцями, харчуванням, житлом, охороною здоров'я, освітою, здоровою екологією та іншими умовами життєдіяльності людей, а також необхідністю скорочення нерівності населення. Друга мета – це створення умов для забезпечення самоповаги особи, її корисності і самореалізації. Третя мета спрямована на свободу особи за панування закону, уміння протистояти зовнішнім несприятливим обставинам і цілеспрямованим діям, на розширення можливості вибору, участі в житті суспільства.

Отже, в сучасному розумінні розвиток включає не лише кількісні показники економічного зростання, але і якість зростання: довготривалий стійкий характер, структурний ефект, підвищення життєвого рівня населення, скорочення бідності, диференціації доходів населення і регіонів, розвиток інтелекту і знань.

Процес формування стратегічних цілей розвитку (цілепокладання) в економічній політиці, що забезпечує збалансований розвиток регіону, давно знаходиться в центрі уваги зарубіжної економічної теорії та практики. Дослідження сучасних проблем формування стратегічних цілей складних систем показує, що розглядаються, в основному, цілі макrorівня, тобто національні цілі, та недостатньо не аналізуються цілі економічних підсистем (регіонів), що формують цю складну національну систему. Але навіть макроекономічні цілі потребують конкретизації стосовно реальних ситуацій кожної країни і тим більше регіону. Цілі відносяться до економічної політики, яка має, в основному, короткостроковий характер і функціонує за адаптивним принципом. У сучасних мінливих і невизначених умовах розвитку макроекономічні цілі повинні орієнтуватися на передбачення, попередження, на зовнішнє середовище, на лідерство, на проактивну поведінку, тобто це мають бути стратегічні цілі.

Стратегічні цілі залишилися за межами економічної теорії, включаючи і регіональну. Проведені дослідження показують, що неокласична теорія не аналізує виникнення цільових установок, оскільки зосереджена на діях, спрямованих на отримання максимального результату при заданій цільовій функції. В інституційній теорії досліджуються економічні рішення крізь призму інститутів як єдність чинників, що формують цілі, аналіз яких можливий в рамках економіки, проте модель формування ендогенно заданих цілей так і не була створена [5, С. 38]. Цілі розглядаються як невід'ємний елемент різних програм, проте джерела їхнього формування досліджені недостатньо. Регіональна економіка є частиною національного господарства, тому її розвиток в значній мірі визначається моделлю національної економіки. З іншого боку, стан регіону залежить від функціонування ринків, міжгалузевих і галузевих комплексів, компаній.

Таким чином, середнє положення регіону в ієрархії економічних систем дозволяє вивчати його розвиток і процес формування стратегічних цілей на трьох рівнях: макrorівні, мезорівні, мікрорівні.

Об'єктивна сторона регіональних цілей може бути виявлена в контексті економічних і управлінських теорій. Тому доцільно використовувати потенціал економічної та інших теорій для обґрунтування процесу формування стратегічних цілей розвитку регіонів таким чином:

- 1) шляхом застосування до регіонів моделей, аналогічних відповідним моделям для країни в цілому і для фірми;
- 2) шляхом аналізу регіональних теорій в контексті дослідження регіону як суб'єкта стратегічного цілепокладання;
- 3) шляхом інтеграції сучасних мезоекономічних концепцій, що досліджують роль регіону в розвитку національної і глобальної економіки.

Виникнення різних економічних шкіл пов'язане з вивченням різних аспектів цього процесу. На початку з'явилися теорії економічного зростання, які досліджували кількісні техніко-економічні чинники збільшення національного продукту. Потім почали враховуватися соціально-економічні чинники, тобто якісні характеристики. Це вивело економічну теорію за межі економічного зростання до дослідження розвитку. Теорія економічного розвитку включає теорію економічного зростання і еволюціонує, з одного боку, у бік спеціалізації, а з іншої – у бік консолідації різних шкіл і концепцій.

Узагальнення пізнання розвитку виконане на основі аналізу шести напрямів економічної і управлінської теорій: кейнсіанської, неокласичної, інституційної, еволюційної, поведінкової стратегічного управління. Кожне учення досліджує різні аспекти економічного розвитку [2, С. 6]. Так, кейнсіанська теорія розглядає чинники, причини, стадії економічного зростання і роль економічної політики держави. Неокласична теорія концентрує увагу на рівномірному русі рівноважного стану економіки в умовах раціональної поведінки

економічних агентів. Еволюційна економіка зосереджена на вивченні нерівномірного економічного розвитку, його циклічності і хвилеподібного характеру, пов'язаного з технологічним оновленням виробництва, з інноваційною поведінкою економічних агентів. Поведінкова теорія досліджує, окрім іншого, розвиток коаліційних організацій через процес ухвалення рішень в умовах невизначеності, обмеженої раціональності, альтернативності, множини цілей тощо. Вибір моделі розвитку управлінських рішень залежить від стану зовнішнього середовища і вивчається в теоріях стратегічного управління й ухвалення управлінських рішень. Інституційна теорія доповнює чинники розвитку цивілізаційними цінностями. Еволюція вивчення економічного розвитку призводить до розширення поняття «економічна система» за рахунок включення в неї соціальних компонентів.

В результаті розгляду двадцяти шкіл виділено двадцять підходів до розвитку, починаючи від найвужчого, що визначає розвиток як символ високих темпів ВВП (ВРП), до найширшого, що включає в цю категорію зростання темпів ВВП на душу населення, забезпечення якості людського капіталу, зайнятості, доходів населення, підвищення рівнів охорони здоров'я і освіти, утвердження самоповаги і зміцнення свободи особи. Логічним продовженням вивчення процесу формування стратегічних цілей регіонального розвитку є розгляд цього процесу в контексті регіональної теорії. Глибокий аналіз шкіл і напрямів регіональної теорії виконаний в роботах М. Блауга, А.Г. Гранберга, О. Кузнецової, В.С. Більчака, В.Ф. Захарова, Ю.С. Маточкіна та інших. Цілісна регіональна теорія доки не склалася. Відповідно до завдання нашого дослідження розглянуто три напрями регіональної теорії: теорії регіонального зростання; теорії розміщення та інші регіональні теорії.

На основі аналізу регіональних теорій зростання – неокласичної (Дж. Бортс, Й. Штайн, Х. Зіберт), кумулятивного зростання (Р. Мюрдаль), полюсів зростання (Ф. Перу, Ж.-Р. Будвіль, Х. Річардсон, П. Потье, Дж. Фрідман) – можна зробити наступні висновки: цілісна регіональна теорія економічного зростання відсутня; параметри регіонального зростання визначаються кількістю і якістю природних ресурсів, чисельністю і кваліфікацією людських ресурсів, запасами (приростом) капіталу, рівнем технології, швидкістю поширення інновацій, транспортними витратами, внутрішніми і зовнішніми детермінантами; конкуренція регіонів визначається обмеженістю економічних ресурсів; нарощування переваги можливе за допомогою спеціалізації регіону і ефекту масштабу; обмежена мобільність чинників виробництва і агломераційний ефект не дозволяють забезпечити вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів; економічне зростання концентрується в певних точках території, полюсах зростання, якими виступають міста; розвиток виробництва відбувається нерівномірно, виділяються динамічніші галузі, які є полюсами розвитку економіки регіону; відмічені особливості обумовлюють необхідність нової комплексної економічної політики, а, отже, і формування стратегічних цілей розвитку регіону.

Розгляд класичних теорій розміщення (Й. Тюнен, Ст. Лаунхард, А. Вебер, А. Предель, Т. Паландер, В. Кристаллер, А. Льюш, А. Сміт) дозволяє виділити три групи чинників, що впливають на вибір місця базування бізнес-одиниць: транспортні і деякі інші витрати, зміна яких залежить від віддаленості від даної точки відліку; витрати, пов'язані з оплатою праці, електроенергії, водопостачання, виплатою податків, внесків на соціальне страхування, позикових відсотків, з кліматичними характеристиками тощо; економія на агломерації або дегломерації, яка не залежить від розміщення промислових об'єктів. В деяких регіональних теоріях увага зміщується з традиційних чинників розміщення на проблеми інфраструктурного забезпечення, екологічні обмеження, на нематеріальні чинники розміщення: інноваційні чинники (Д. Хегерstrand), культурні цінності і соціальні цілі, а також їх синтез (В. Айзард).

Значний внесок у розвиток регіональної науки внесли роботи У. Айзарда. Він вперше звернув увагу на важливу роль в регіональному розвитку процесу формування цілей і його слабку вивченість. «Сам процес визначення суспільством своїх цілей ще погано вивчений в найзагальніших рисах і з суб'єктивної точки зору. Не дивно, що під його кількісну оцінку підведена вельми хитка основа». Айзардом вперше були розроблені підходи до розуміння процесу визначення суспільством своїх цілей, і його можна вважати основоположником теорії регіонального цілепокладання.

У. Айзард вперше показав, що важливу роль в забезпеченні темпів розвитку регіону відіграють не лише культурні особливості, соціально-правові інститути, але і соціальні цілі регіону. Ним розроблена класифікація регіональних цілей. Айзард розділяє цілі регіону на три категорії: політичні, соціальні і економічні. Економічні цілі регіону розглядаються в тісному зв'язку з соціальними цілями. До економічних цілей У. Айзард відносить високий рівень продуктивності праці і ефективності виробництва, справедливий розподіл доходів, швидкі і стійкі темпи розвитку регіональної системи та її підрозділів. До складу соціальних цілей У. Айзард включає наступні: повний розвиток особи і забезпечення її освіти, привиття здорових моральних принципів, досягнення високого рівня стабільності і відповідальності осіб та груп населення. Підхід до формування стратегічних цілей, за У. Айзардом, тісно перекликається з сучасними поглядами на економічний розвиток.

Цілі можуть бути представлені у вигляді цільової функції або системи обмежень. Як цільова функція (за Айзардом) можуть використовуватися максимізація валового продукту системи, максимізація доходу працівників, максимізація умов відпочинку і культурного проведення дозвілля (включаючи створення зелених зон в урбанізованих ареалах). Як обмеження пропонується використовувати наступні їх групи:

- 1) обмеження, що забезпечують мінімально прийнятні рівні;
- 2) ресурсні обмеження;
- 3) обмеження, що зумовлюються ставленням населення до подальших заходів;
- 4) обмеження, пов'язані з ефективністю розміщення.

Не дивлячись на те, що окремі положення теорії У. Айзарда вимагають коректування з врахуванням глобалізації ринків і конкуренції, основні підходи до теорії регіонального цілепокладання зберігають свою актуальність і в сучасній економіці. Структуризація цілей регіональної системи, що прагне до ідеалу, розроблена Р. Акоффом і Ф. Емері. Вони запропонували винести на верхні рівні структури цілей наступні складові: достаток, правда, добро, краса. Деталізацію політико-економічних цілей Р. Акофф і Ф. Емері виконують за функціонально-галузевим принципом: промисловість, будівництво, комунікації, торгівля, фінанси і податки, охорона здоров'я, армія і оборона [2, С. 5].

Висновки та пропозиції. Таким чином, дослідження еволюції економічної теорії і сучасних концепцій економічного розвитку, а також практики показує, що регіон стає не лише суб'єктом цілепокладання, але і суб'єктом економічного розвитку. Тому з точки зору методології вивчати регіон лише як суб'єкт цілепокладання необхідно, але недостатньо. Доповнення теоретичного аналізу регіональних цілей системно-діалектичним аналізом регіону як суб'єкта розвитку і процесу формування стратегічних цілей дозволяє системно використовувати цільовий підхід до вивчення регіону («зверху вниз») і суб'єктно-функціональний підхід (від ціленосіїв «знизу вгору»).

Регіон необхідно досліджувати як суб'єкт економічного розвитку в цільовому і функціональному аспектах за наступними основними напрямками: як державно-територіальне утворення, як систему, як організацію, як суб'єкт стратегічного управління.

Список використаних джерел:

1. Дармограй В. І. Стан та тенденції соціально-економічного розвитку регіону / В. І. Дармограй // Зб. наук. пр. Черкаського держ. технол. ун-ту. Серія: Економічні науки. – Черкаси : ЧДТУ, 2006. – Вип. 16. – С. 152–159.
2. Жилияєв І. Б. Визначення історичного часу завершення трансформації соціально-економічної системи України / І. Б. Жилияєв // Економіка та держава. – 2007. – № 6. – С. 5–8.
3. Кондіус І. С. Методика аналізу та оцінки соціальної складової стійкого розвитку регіону / І. С. Кондіус // Економічні науки. Серія: Регіональна економіка : зб. наук. пр. / за ред. проф. З. В. Герасимчук. – Луцьк : ЛНТУ, 2007. – Вип. 4 (13). – Ч. 1. – С. 170–182.
4. Черевко О. В. Методичні основи системного дослідження соціально-економічних процесів в регіоні / О. В. Черевко // Зб. наук. пр. Черкаського держ. технол. ун-ту. Серія: Економічні науки. – Черкаси : ЧДТУ, 2005. – Вип. 13. – С. 59–62.
5. Щепак В. В. Особливості соціально-економічної системи регіону / В. В. Щепак // Економіка Криму. – 2010. – № 2 (31). – С. 36–41.

Ключові слова: регіон, цілі, стратегії, розвиток, соціально-економічний розвиток.

Ключевые слова: регион, цели, стратегии, развитие, социально-экономическое развитие.

Keywords: Region, goals, strategies, development and socio-economic development.

УДК 145.477

КОНЦЕПЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ПОСЛУГ

Ковтун В.Г., здобувач, Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

Ковтун В.Г. Концепція стратегічного управління в сфері послуг.

В роботі досліджено теоретичні основи розробки концепції стратегічного управління в сфері послуг регіонів України. Розглянуто значення функцій стратегічного управління в сфері послуг. Місія формує загальні настанови і принципи, що визначають призначення організації і її взаємодію з іншими об'єктами. Стратегія – система взаємопов'язаних рішень і настанов, що визначають пріоритетні напрями дій щодо реалізації місії організації, а цілі визначають кінцеві й проміжні стани в реалізації стратегії. Визначено концепції стратегічного управління у сфері послуг. Встановлено основні підходи до розробки стратегії розвитку сфери послуг. Приділено увагу новому методу контролю – бенчмаркінгу. Це особлива управлінська процедура впровадження в практику роботи організації технологій, стандартів і методів роботи кращих організацій. У рамках бенчмаркінгу здійснюється пошук організацій (підприємств), які показують найвищу ефективність, навчання методам їхньої роботи і реалізація передових методів у власній практиці. З'ясовано, що основним підходом до розробки стратегії розвитку сфери послуг є системний підхід, де кожний елемент системи повинен розглядатися як система (підсистема) більш широкої глобальної системи.